

בס"ד, יא באדר תשע"ח
26 בפב' 2018
תיק 75003

החלטה בבקשת רשות ערעור

הנתבעת-המבקשת
חברה יזמית

בעניין שבין
התובע-המשיב
קבלן בנייה

א. פתיחה

א. הובאו לפני המסמכים הבאים: פרוטוקולים והקלטות הדיונים; סיכומי התביעה וההגנה; החלטות בי"ד קמא ופסקי דין חלקיים וסופי; בקשת רשות ערעור ותגובה קצרה, מסמכים ובקשות שונים שהצדדים הגישו לבית הדין.

ב. על פי העילות לבקשת ערעור המופיעות בסדרי הדין של רשת בתי הדין (פרק ט סעיף 4):
4. אין ערעור אלא על יסוד הנימוקים דלהלן:
(א) טעות בהלכה.

(ב) טעות הנראית לעין בשיקול-הדעת או בקביעת העובדות.
(ג) פגם מהותי בניהול הדיון באופן המשפיע על תוצאות הדיון.

ב. תקציר פסקי הדין של בי"ד קמא

ג. הנתבעת היא חברה הבונה פרוייקט בו 12 יחידות דיור. במהלך עבודות הבניה בפרוייקט עזב קבלן הביצוע (להלן הקבלן הראשון). הנתבעת חיפשה קבלן שיחליף את הקבלן שעזב, ופנתה את התובע על מנת שישלים את העבודה. בין הצדדים התנהל משא ומתן. לאחר הבהרת הדרישות של הנתבעת, היתה הסכמה על מחיר של 1,180,000 ₪, כאשר הנתבעת סיפקה את החומרים והתובע את העבודה. על מחיר זה הוסכם בפגישה בתאריך 22/5/2014 (להלן הפגישה). לאחר הפגישה, נשלח בדוא"ל חוזה לחתימה. אמנם, מנכ"ל החברה סרב לחתום על החוזה, ולבסוף לא נחתם חוזה בין הצדדים, אך אין חולק כי במהלך תקופה מסויימת לאחר הפגישה התובע החל לעבוד בשטח, בהסכמת מנכ"ל הנתבעת. בשלב מסויים התגלעו מחלוקות בעניין התשלום על העבודה שבוצעה, ובעניין נוסח החוזה, והופסקה עבודת התובע. את הפרוייקט השלימה הנתבעת.
ד. התובע טען כי הוא זכאי לקבל תשלום על מלא הסכום שהוזכר לעיל, בקיזוז עלות השלמת העבודה.

ה. הנתבעת טענה כי לא נכרת חוזה מחייב, בגלל חוסר ההסכמה של התובע לחתום על חוזים שהיא שלחה. הנתבעת אפשרה לתובע לעבוד בשטח על בסיס עקרונות עבודה מוסכמים, שתכליתם היתה - תשלום גבוה לתובע, אך באופן שיאפשר לנתבעת לקנות שקט. אך לטענתה התובע לא עמד בעקרונות שעמדו בבסיס ההסכם. ואם לא די בכך, לטענתה התובע גרם נזקים, ועליו להחזיר גם תמורה חלקית שקיבל.

ו. בהחלטה מתאריך ח' בתשרי תשע"ו קבע בית הדין שהתובע זכאי לתשלום על העבודה שביצע לפי בקשת הנתבעת, אך לא על בסיס ההסכמה מתאריך הפגישה.

ז. בהחלטה מתאריך ט"ז בשבט תשע"ז נדונו התשלומים להם זכאי התובע בגין עבודתו. בית הדין קבע כי התובע הוא יורד ברשות, ובמקרה כזה הוא זכאי לתשלום בגין ההנאה הממונית שהוא הסב לנתבעת. על פי רוב, במקרה של יורד ברשות, הנאה זו נמדדת כגבוה מבין השנים 1 – 1. ההוצאות של היורד ברשות. או 2. השבח שנוצר לנהנה מעבודת היורד ברשות.

ח. במקרה דנן קבע בית הדין שיש לשלם לתובע כמו לשאר הקבלנים בשוק, המרוויחים רווח קבלני, וזאת במקום התחשיב של 'הוצאה שיעור שבח'. הנוסחה לחישוב שכר זה היא: עלות פועלים וקבלני משנה + עלות תקורה + רווח קבלני לתובע.

ט. בדיקת התשלומים לפועלים וקבלני משנה עליהם הצהיר התובע :

1. בית הדין בדק את אמינות הטענות של התובע על ההוצאות, באמצעות השוואה ליומני העבודה שהגישה הנתבעת. לפי יומנים אלו בוצעו 273 ימי עבודה של פועלים יומיים + 46 ימי עבודה של בעלי מקצוע.

2. לנתבעת חסרים 10 יומנים של ימי עבודה ראשוניים, וימים אלו הושלמו בדרך של הערכה - 82 ימי עבודה של פועל יומי, 14 ימי עבודה של בעלי מלאכה. בסך הכל, הערכה זו קרובה מאוד לטענות הנתבעת.

3. ביה"ד קבע כי עלות פועל יומי תחושב לפי סך 600 ש"ח, וזאת על סמך טענות שני הצדדים.

4. לאחר חישוב ימי העבודה * עלות העבודה, והשוואה לנתונים על תשלומים לפועלים שהתובע הציג, נמצא כי הנתונים הללו אמינים, ולכן הוחלט לשלם לתובע לפי התביעה והנתונים שהציג.

5. ביה"ד קיבל את טענות התובע על הוצאות לקבלני משנה, כיון שרובן המוחלט היה מגובה בקבלות. זאת למעט שכרו של מנהל העבודה בחודש אוג', שלגביו קבע ביה"ד תשלום של 1/4 חודש בלבד.

י. תשלום עבור תקורה :

1. התובע טען לעלויות נלוות, ובכללן תקורה וכלי עבודה בסך כ- 42 אש"ח. על חלק מהסכומים לא הובאו ראיות. ביה"ד פנה למומחה, בשאלה מהו אחוז

התקורה הסביר בפרוייקט בהיקף שכזה. המומחה השיב שעלות התקורה המתאימה היא כ-10-15%.

2. ביה"ד קבע כי דרישת התובע סבירה כיון שהיא עומד ע"ס 13.6% מההוצאות עבור פועלים וקבלנים שתבע התובע (חישוב האחוז: תביעת התקורה / תביעות עבור הוצאות ופועלים=13.6%).

3. בית הדין קבע כי ישולם לתובע סך העומד על 13.6% מתוך הסכומים שנקבע כי ישולמו לו בפועל (שהן כל התביעות עבור הפועלים וקבלני המשנה, למעט 3/4 משכר חודש אוג' של מנהל העבודה).

יא. רווח קבלני:

1. ביה"ד קבע כי התובע זכאי לרווח קבלני בסך 12% מעלות קבלני המשנה; ורווח בסך 20% מעלות הפועלים וההוצאות הנלוות. אף שהמומחה קבע טווח רווח קבלני גבוה מהנ"ל, בית הדין סבר שיש לקבוע את הרווח הקבלני בדרך זו, בגלל שגם לתובע היה חלק בכך שהחווה לא נחתם.

2. ביה"ד סבר כי בדרך חישוב זאת אין צורך להכריע במחלוקת לגבי מסי ימי העבודה, כי התקורה והרווח הקבלני מחושבים בדרך של אחוז מההוצאות לפועלים ולבעלי המלאכה, ולא לפי מסי ימי עבודה באתר.

יב. שכרו של התובע כפועל: בית הדין קבע כי מלבד הרווח הקבלני, התובע זכאי גם לשכר כפועל. בית הדין קבע כי הוא זכאי לתשלום של 900 ש"ח ליום עבודה, ובסה"כ 18,000 ש"ח. על שכר זה התובע זכאי לתוספת אחוזים עבור אחוזי תקורה, ולתוספת אחוזים עבור רווח קבלני.

יג. בהחלטה מתאריך יז בחשוון תשע"ח עסק בית הדין בתביע הנגדית. לטענת התבעת, התובע גרם לנזקים באתר. כראיה לטענותיה הגישה התובעת דו"ח מומחה מטעם אינג' אברהמי. כמו כן, היא הגישה חישובים על הפסדיה, וטענה שעלות הפרוייקט חרגה באופן ניכר מהעלות המתוכננת. סה"כ עמדה התביעה הנגדית ע"ס כ- 455 אש"ח, אשר כ-280 אש"ח מהם הם עבור הנזקים הישירים שהתובע גרם לה, והיתר עבור הוצאות נלוות (אבדן זמן ומשאבים בהתנהלות מול התובע; עיכוב בהשלמת הפרוייקט; עלות חו"ד א'). התובע הכחיש את הטענות על הנזקים המיוחסים לו.

יד. בית הדין קבע שהתובע יחשב כ"יורד ברשות" כל זמן שלא הוכח שעבד בניגוד להוראות או בניגוד למקובל. אולם, עצם קיומם של ליקויים (בשיעור סביר) בעבודתו אינו משנה את עובדת היותו "עובד ברשות".

טו. עוד קבע בית הדין, כי על סמך הדוחות שהגישה התבעת אין אפשרות לקבוע אם ואילו נזקים גרם התובע, שכן היתה בעייתיות בדוחות אלו - הדוחות "מוזמנים" ולכן אמירותם נמוכה; בגלל שלא ברור אם הליקויים נעשו ע"י התובע או ע"י הקבלן הראשון; חלק מהליקויים הנטענים אינם ליקויים אלא עבודות שלא הושלמו.

טז. לאור הראיות שבית הדין כן השתכנע מהן, הוא קבע שיש לתמחר את הליקויים בדרך של פשרה הקרובה לדין, וזאת על בסיס חישוב כללי של עלות הפרוייקט, בדרך של מציאת ההפרש בין העלות שאמורה היתה להיות לנתבעת אילו לא היו ליקויים בעבודת התובע, לבין העלות שהיתה לה בפועל.

יז. דרך החישוב של העלות הצפויה:

מהתחלת עבודת התובע עד סוף העבודה - 1.18 מליון ש"ח.

+ תוספת כ-10% גידול בעלויות בגלל החלפת קבלן = 1.3 מליון ש"ח.

דרך החישוב של העלות בפועל:

שכרו של התובע כולל רווח קבלני - כ-428 אש"ח.

עלות השלמה אחרי עזיבת התובע, ע"פ טענת הנתבעת - כ-591 אש"ח.

עלות העבודה שטרם בוצעה, ע"פ טענות הנתבעת - 43 אש"ח.

שווי אחריות בדק 5% מעלות מקורית, ע"פ טענת הנתבעת 244 אש"ח.

עלות פיקוח - 46 אש"ח.

= 1.352 מש"ח.

ההפרש בין העלות הצפויה לעלות בפועל: 1.3-1.352=52 אש"ח.

יח. בית הדין קבע שהנתבעת אינה זכאית למלוא ההפרש הנייל, אלא רק ל-40% מהפרש זה, מכיון שגם לטענתה התובע עבד בצורה לקוייה רק בשבועיים האחרונים של עבודתו.

יט. בתחשיב של ביה"ד הוחלט שאין לתת לנתבעת תשלום עבור עלות ניהול של הפרוייקט כאחוזים מהעבודה, אלא יש לשלם רק את שכרם של אינג'ני'ר ושל ת'י בסך 46 אש"ח. וכן, נקבע שהנתבעת אינה זכאית לתשלום עבור חומרים לתיקונים, שכן אספקת החומרים לתובע היתה באחריות הנתבעת. לבסוף, נקבע שהנתבעת אינה זכאית לפיצוי גדול בגין העיכוב שנגרם לה, שכן ברור שכל החלפה של קבלן גורמת לעיכוב.

כ. לסיום, בית הדין קבע שכל צד ישא בהוצאותיו, למעט תשלום של 1000 ש"ח בו חוייבה הנתבעת, בגין עיכוב בהגשת טענותיה בדבר האסמכתאות להוצאות של התובע.

כא. המבקשת הגישה בקשת רשות ערעור, ולהלן דיון בסעיפי הבקשה השונים.

ג. בקשת רשות הערעור ודיון בה

11. הקביעה כי התובע זכאי לרווח הקבלני ודרך חישובו

כב. הנתבעת התעמקה בהחלטת בית הדין כי התובע זכאי לרווח קבלני, ושאלה האם רכיב זה הוא בכלל 'ההוצאות' או בכלל ה'שבחי'. היא הציגה פנים לכאן ולכאן מתוך בדלי משפטים בפסק הדין.

כג. **בהמשך טענה כי אין להכליל 'רווח קבלני' בכלל ההוצאות**, "גדר ה'הוצאה'... אילו הוצאות היה מוציא בעל הבית... אילו היה נוטע הנטיעה בעצמו? כמדומה שלא יהיה חולק כי לו היתה המערערת משמשת כקבלן ראשי באתר... הרי שלא הייתה מוציאה מכיסה הוצאה זו".

כד. לחלופין, לדבריה, אם התובע זכאי לתשלום על הרווח הקבלני, הרי שגם בתחשיב ההוצאות שלה היה מן הראוי שיחושב בהוצאותיה אחוז רווח קבלני. לדבריה, מן הראוי שביה"ד יחיל את אותם כללי חישוב ואת אותן הגדרות כאשר הוא דן בהוצאות התובע ובהוצאות הנתבעת.

כה. לטענת הנתבעת, היא יכולה לטעון קים לי כדעת הרמב"ם שאין צורך לשלם רווח קבלני במסגרת ההוצאות.

כו. וכן, לדבריה, ניתן ללמוד מדין יורד שלא ברשות שרכיב רווח קבלני אינו נכלל בהוצאות.

כז. עוד ביקשה הנתבעת להסתמך על פסיקות שונות של בתי הדין השונים (אח"ג עפרה 68033; אח"ג ירושלים 0806) בהן - להבנתה - נקבע שאין לשלם רווח קבלני לקבלן שעבודתו הופסקה. וכן ביקשה לטעון קים לי כפסיקות אלו.

כח. הנתבעת טענה כי שכרו של קבלן גבוה בגלל שהוא נוטל על עצמו סיכונים, ורווחיו אינם מובטחים. גישת בית הדין - לפיה קבלן שעבודתו הופסקה באיבה זכאי לרווח קבלני - עלול להוליך למצב בו בעל מלאכה פטור מסיכון על רווחיו, שכן תמיד יוכל לדרוש הוצאות+רווח קבלני. במצב אבסורדי זה קבלן שרואה שהוא עלול להפסיד בעבודתו יסתכסך בכוונה עם בעה"ב, יפסיק את עבודתו, ויפנה לביה"ד בדרישה לקבל הוצאות ורווח קבלני. זהו כשל שוק הפותח פתח להונאות.

כט. לסיום עניין זה, הנתבעת פנתה לפסיקות של בתי המשפט השונים, במטרה להוכיח שמנהג המדינה הוא שרווח קבלני (או שכר כלשהו) אינו נכלל במסגרת ה"הוצאות" - כך בפס"ד בעניין שכרו של משיב אבידה; בהוצאות לעניין עשיית עושר ולא במשפט ועוד.

ל. **בדבר האפשרות להכליל את הרווח הקבלני במסגרת השבח**, הנתבעת טענה מספר טענות. ראשית, לא היה שבח, ולכן אין לשלם לתובע כל תשלום שהוא חלף השבח.

לא. להוכחת הטענה כי לא היה שבח, הנתבעת הסתמכה על דברים של ביה"ד, כגון "אין טעם הלכתי וכמעט שאין סיכוי (כיון שמאז סילוק התובע העבודה נמשכה ע"י קבלן שלישי) להוכיח כי אחוז השבח המגיע לתובע גדול מההוצאות בתוספת הרווח הקבלני".

לב. עוד הוסיפה הנתבעת, שמדברי הרב אברמסקי ב'חזון יחזקאלי' שציטט בית הדין משתמע שהתובע אינו זכאי לשבח, משום שהתובעת היא זו שסיפקה את החומרים לעבודה, וממילא גם אינו זכאי לרווח קבלני.

לג. **חישוב הרווח הקבלני**: הנתבעת טענה כי גם אם ימצא שהתובע זכאי לרווח קבלני, הוא אינו זכאי לרווח קבלני בשיעור שנקב ביה"ד קמא. לדבריה, אם התובע זכאי לתשלום כלשהו - הרי שיש להעריך אותו על הצד הנמוך.

לד. הנתבעת מסתייעת בפס"ד של ביה"ד בקריית ארבע, לפיו "אם אין אפשרות להעריך אז משלמים את השכר המינימלי". לדבריה, התובע זכאי רק לתשלום של שכר מינימום, כלומר פחות מ 10,000 ש"ח.

ג. דיון:

ל. התנבעת מניחה שהרווח הקבלני הוא או שבח או הוצאה, ומכאן שאלותיה והשגותיה. אולם ברור שכוונת בית הדין קמא אחרת.

לו. הכלל הבסיסי והעקרוני הוא שיורד ברשות זכאי לתשלום בגין ההנאה שהסב לנהנה, כאשר הנאה זו היא בת-שווי לאותה עלות שהנהנה היה צריך להוציא כדי להשיג את אותה התוצאה. "הוצאה" ו"שבח" הם כלים שמאפשרים לאמוד מהי אותה הנאה, והנהנה זכאי לקבל את הגבוה מבין שניהם. תחשיב זה מתאים למבנה השכר שהיה מקובל ביחסי עובד-מעביד שהיו נהוגים בתקופת חז"ל, בדרך של אריסות (לפיה האריס זכאי לתשלום באחוזים מהרווח שהסב לבעל השדה).

לז. לדברי בית הדין קמא, במקרה דנן אי אפשר לאמוד, וגם לא נכון לאמוד, את ההנאה ע"י חישוב ה"שבח". יש להשתמש באומדן אחר המשקף את התשלום המקובל בשוק כיום למי שעושה עבודה מסוג זה. היות וקבלנים רגילים לקבל תשלום ההולם את גודל העבודה, דהיינו "רווח קבלני" המחושב כאחוז מעלות העבודה, הרי שזהו המכשיר לאמוד את ההנאה שהתובע הסב לנתבעת.

לח. הנתבעת טענה כי אילו היא היתה עושה את העבודה בעצמה היא לא היתה מוציאה מכיסה הוצאה זו. דברים אלו תמוהים - וכי המערערת אינה חסה על זמנה? היא עובדת בחינם? וכי עובדי החברה ובעליה לא היו מקבלים תשלום על עבודה זו?

לט. המקורות ההלכתיים שהביאה הנתבעת כסיעתא לשיטתה (כגון הרמב"ם והש"ך) אינם עוסקים במקרה של יורד ברשות, אלא במקרה של יורד שלא ברשות. כמובן שיורד שלא ברשות לעולם אינו זכאי לקבל יותר מההוצאות שהוציא (לפעמים אפילו פחות), ולכן ברור שאין הוא זכאי לרווח קבלני. המחלוקת ההלכתית שם היא האם יש לשלם על טרחתו של האומן ולהחשיב את שכרו (כפועל) כחלק מההוצאה, אבל אין חולק שהוא לא אמור לקבל רווח כלשהו.

מ. ברוח זו יש לדחות את הטענה כי "יורד שלא ברשות יוכיח", שהרווח הקבלני אינו נכלל בהוצאותיו. שכן, כאמור, יורד שלא ברשות אינו זכאי לקבל תשלום שווה ערך להנאה שהוא הסב לנהנה.

מא. פסקי הדין שעליהם התבססה הנתבעת: פס"ד 68033 אמנם קבע כי הקבלן אינו זכאי לתשלום רווח קבלני, אך החלטה זו (המופיעה בסעיף 12 לאותו פסה"ד) לא נומקה. לכן אין להעדיף פסק זה על פני החלטת ב"ד קמא בהליך זה, ועל כל פנים - אין כאן טעות על פני הפסק.

מב. פס"ד 0806 - בפס"ד זה ההחלטה תואמת את פס"ד של ביי"ד קמא דנן. באותו פס"ד נכתב כי עבודות שבוצעו באופן חלקי ישולמו באותו יחס שבו הן בוצעו. מכיון שהמחיר הסופי על עבודה מלאה מכיל בקרבו את הרווח הקבלני, הרי שגם הביצוע החלקי מכיל מרכיב זה.

מג. לגבי טענות ה'קים לי': על פי המדיניות ההלכתית של בית הדין שעליה הסכימו הצדדים בחתימתם על הסכם הבוררות, בית הדין רשאי לפסוק לפי השיטה ההלכתית הנראית בעיניו, והצדדים אינם יכולים להעלות טענת קים לי (ראו: כללי הפשרה בבית הדין לממונות, סיכום כנס הדיינים תשס"ט, סעיף 5: "בנוסף לאמור, סמכות הפשרה מאפשרת לבית הדין... להכריע במחלוקות בין פוסקי ההלכה גם כנגד טענת 'קים לי'").

מד. הטענות לקיומו של מנהג מדינה אינן מבוססות כל עיקר, והקשר בין פסקי הדין של בתי המשפט עליהן מסתמכת הנתבעת לבין המקרה דנן - רופף למדי.

מה. אודות הטענה על 'כשל השוק' - לא השתכנעתי מטיעונים אלו. גישת בית הדין אינה מאפשרת לקבלן לעבוד בצורה רשלנית, כי אם יהיו ליקויים חריגים - שיתועדו בצורה ראויה ומלאה - אזי יחשב הקבלן כ"יורד שלא ברשות", ויפסיד. גם במקרה שבו הוא עובד כראוי ומוציא יותר הוצאות ממה שחשב אין חשש להכשלה מכוונת של העסקה וניפוח הוצאות, בגלל שחישוב ההפרש בין ההוצאה הצפויה להוצאה בפועל יגלה שהוא דורש יותר מאשר מגיע לו (באותו אופן שהראה התחשיב של ביה"ד קמא).

מו. האם היה שבח, האם הוכח שהיה שבח: דברים שכתבה הנתבעת אינם אלא היתממות. הלא חוות דעת מטעמה קבעה שיש שבח, וביה"ד דן באריכות בתועלת שהסבה עבודתו של התובע לפרוייקט (ראו למשל ההודעה על התחשיב 'מלמעלה'; וכן פסה"ד מתאריך יז בחשוון "הנתבעת העריכה את עלות העבודה הישירות אחרי עזיבת התובע בסך 591,692 ש"ח... אם כן, היה מגיע לתובע לקבל תמורה מסוימת עבור עבודתו...").

מז. הקושי בהוכחת השבח לא נבע מהתלבטות "האם היה שבח", אלא מתוך קושי ראייתי - בגלל שהתובע נכנס לפרוייקט בניה שהיה בשלבי ביניים ולא החל בו מראשיתו, ובגלל שנעשו עבודות בפרוייקט לאחר שעזב. בדרך של בדיקת עלות השלמת הפרוייקט בה נקט ביה"ד קמא ניתן לקבוע כי היה שבח, ומה סדר הגודל של השבח הזה.

מח. עמדתה של התובעת בעניין דבריו של הרב אברמסקי ב'חזון יחזקאל' אינה ברורה. וכי לפי הבנתה היורד ברשות זכאי להוצאות בלבד ולא לשום סוג של שבח או תשלום? האם היורד ברשות עובד בחינם? ברור שלא זו היתה כוונתו של 'חזון יחזקאל', אלא לכך שמשולם ליורד "כשאר עובדי האדמה באותו מקום" - שנהנים אף הם מתשלום עבור טרחתם, באופן שמחושב ע"פ מנגנון השכר המקובל באותו מקום וזמן.

מט. חישוב הרווח הקבלני: הנתבעת טענה כי יש לחשב את שכרו של התובע על הצד הנמוך, והסתייעה בפס"ד של ביה"ד בקריית ארבע. אלא שביה"ד בקריית ארבע עוסק במקרה שבו כלל לא היה סיכום בין הצדדים, ועל כל פנים - זהו הנושא הנדון בשו"ע חו"מ שלב, א. במקרה בו היתה

ראשית הסכם שלא הבשיל לכדי הסכם סופי, נקבע בשו"ע שיש לשלם בהתאם לראשית ההסכם (ראו שו"ע חו"מ סי' שלב, ד ובש"ך ס"ק יז שם; ט"ז שם שהשווה לסוף סי' שלא). דהיינו, כאשר היה סיכום שישלמו כמו לרוב הפועלים, הפועל זכאי לתשלום לפי התשלום לרוב הפועלים, ולא למינימום. בנדון זה, הנתבעת עצמה כתבה שהיא הציעה לשלם לתובע על הצד הגבוה.

ג. **בעניין אחד מצאתי שצודקת הנתבעת:** להבנתי, בחישוב ההוצאות שהוציאה הנתבעת להשלמת העבודה, היה מקום לחשב גם רכיב של רווח קבלני, בשיעור דומה לזה שניתן לתובע. החלטת בי"ד קמא שלא לשלם זאת לנתבעת לא נומקה, והיא אינה מובנת לי. שהרי, אילו הנתבעת היתה שוכרת קבלן שלישי להשלמת העבודה היא היתה משלמת לו גם עבור הרווח הקבלני. לכן לא יגרע חלקה משום שהיא ביצעה את העבודה בעצמה. ובאופן חישוב אחר: המומחה סבר שהחלפת קבלן מביאה לגידול של 10% מעלויות הפרוייקט, ומן הסתם אחוז זה מביא בחשבון החלפת קבלן בקבלן, ולא סיום העבודה ע"י המזמין, ולכן בתחשיב הוצאות הנתבעת יש לשקלל את הסכומים כפי שהנתבעת היתה משלמת לקבלן אחר.

ד. בכלל הרווח הקבלני יש לכלול את שכרם של אינג'ני'ר ואריאל ת', וכפי שסבר בי"ד קמא. לחישוב הסכום אתייחס בהמשך.

ג. הוצאות המשיב: תקורה

נב. בעוד שהתובע טען כי הוא הוציא 42,756 ש"ח לעלויות נלוות, הרי שבית הדין פסק לטובתו 44,440 ש"ח עבור רכיב זה. לטענת הנתבעת ביה"ד שגה בכך, ולכל היותר היה עליו לפסוק מה שהתובע תבע, ולא יותר מזה.

נג. כמו כן, לטענת הנתבעת ביה"ד קמא לא היה צריך לחייב דבר בגין ההוצאות הנלוות, שכן בחו"ד המומחה נכתב שנהוג לחייב רק על מחסן, משרד, מנהל עבודה, שמירה, מימון או ערבויות. הפריטים שבגינים דרש התובע תשלום לא היו דבר מכל אלו.

נד. זאת ועוד, התובע לא הביא ראיות להוצאות שהוציא, וזו סיבה נוספת לכך שאין לחייב את הנתבעת בגין הוצאות אלו.

נה. לבסוף, הרכיב המרכזי בהוצאות הנתבעות היה תשלום על הוצאות רכב בסך 33 אש"ח. לטענת הנתבעת, שכום זה הוא מופרז בהשוואה להוצאות שכירות רכב ריאליות.

ג. דיון:

נו. בקשר לטענה העקרונית של הנתבעת על אופן החישוב, לא מצאתי טעות בדרך בה בחר בית הדין לפעול. אמנם, ביחס לכל אחד ואחד מהפריטים שהוזכרו בתיק זה ניתן היה לנהל דרישות וחקירות, ולדקדק אחר קוצו של יוד. יתכן שבדרך זו היתה מתקבלת תוצאה שונה, אך ברור שהתוצאה היתה מתקבלת רק בעוד מספר שנים (!). החלטתו של בית הדין קמא לבחון את

הדברים 'מלמעלה' אמנם אינה מדוייקת ואינה נכנסת לרזולוציות גבוהות, אך היא מהירה ומשקפת תמונה יחסית אמיתית של המציאות. לפיכך אני דוחה את הטענה על חוסר הראיות. נז. לגבי חו"ד המומחה: להבנתי, ואני סבור שכך גם הבין ביה"ד קמא, הרשימה שאותה הזכיר מומחה ביה"ד אינה רשימה סגורה של פריטים, אלא מדובר בדוגמאות להוצאות המוכרות כהוצאות נלוות. אך ישנן הוצאות נלוות שעליהן מקובל לשלם. הפריטים שאותם תבע התובע ראויים להיכנס לאותה קטגוריה של הוצאות נלוות, ולכן ראוי שהוא יקבל תשלום עליהם. נח. עיינתי בתחשיב של הוצאות הרכב שהגישה הנתבעת, ולהבנתי אין טעות על פני הפסק בהחלטת בית הדין. החלטת התובע לשכור רכב שאינו הרכב המזערי ביותר היא החלטה סבירה, אף שיש לשלם מחיר גבוה יותר עבור שכירות רכבים גדולים. נט. **מצאתי כי נפלה טעות בחישובי בית הדין**, וזו הובילה לפסיקת הוצאות הגבוהה מזו שהתובע תבע. כפי שצויין לעיל, לפי החלטת בית הדין קמא יש לשלם לתובע על התקורה כאחוז המחושב בדרך של תביעת התקורה / תביעת ההוצאות על הפועלים וכו'. בחשבון זה לא הביא ביה"ד קמא את התביעה על שכרו של התובע עצמו כפועל. לעומת זאת, כאשר דן ביה"ד בשכרו של התובע כפועל, הוא הוסיף על כך תשלום לתקורה. ס. **החישוב הנכון** צריך היה להיות תביעת התקורה / תביעת ההוצאות על הפועלים בתוספת תביעת שכרו של התובע כפועל; דהיינו $42,756 / 313,943 + 28,000 = 12.5\%$. אחוז הזה יש להכפיל בהוצאות על פועלים וכו', ואתיחס אליו בהמשך.

3ג. שכר הפועלים ושכרו של התובע כפועל

סא. בעניין מניין ימי העבודה של התובע באתר: בית הדין הניח שהיו 355 ימי עבודה, וזאת בהתבסס על יומני העבודה של הנתבעת בתוספת השלמה ע"פ ממוצע. הנתבעת טענה שהיה צריך לקבוע שהיו רק 343 ימי עבודה, בהתבסס על דוחות שבוצעו בזמן אמת. סב. עוד טענה הנתבעת שלאור קביעת ביה"ד קמא שיש למנות 355 ימי עבודה לתובע, הרי שלא היה צריך להוסיף לתובע 20 ימי עבודה עבור עבודתו כפועל בחישוב נפרד. למעשה ביה"ד קמא חישב 375 ימי עבודה של פועלים יומיים. סג. ביה"ד קמא פסק לטובת התובע סך 139,709 ש"ח עבור תשלום לפועלים. סד. לטענת הנתבעת, ביה"ד קמא שגה באומדן בו השתמש לשם בדיקת מהימנות טענות התובע. שכן, ביה"ד הניח שהנתבעת עצמה הודתה (דיון 5, עמ' 2 בפרוטוקול שו' 5-7) ששכר יומי של פועל זוטר עומד ע"ס 450 ש"ח, ושכר יומי פועל בכיר עומד ע"ס 900 ש"ח, ומכאן הגיע ביה"ד לאומדן משוער שעלות פועל ליום עבודה עומדת ע"ס 600 ש"ח. אולם, מדובר במספרים שהנם טעות בהיסח דעת, וביה"ד לא היה צריך להסתמך עליהם אלא על דו"ח המומחה שנקט במספרים אחרים - 400 ש"ח לעובד זוטר, 450 ש"ח לעובד בכיר.

סה. מה עוד שהמספרים בהם נקט התובע עצמו היו נמוכים יותר - 300-700 ש"ח (בסיכומי התביעה); או 350-600 ש"ח (בפרוטוקול דיון 5).
סו. לסיום עניין זה טענה הנתבעת שגם את שכרו של התובע כפועל יש להעמיד על 600 ש"ח ליום, ולא ע"ס 900 ש"ח כפי שנפסק.
סז. עוד טענה הנתבעת, כי לא היה מקום לערוך חישוב ממוצע של עלויות פועלים, אלא צריך היה לפתוח את יומני העבודה ולחשב באופן פרטני את השכר של כל פועל ופועל, וכך לבדוק האם יש לקבל את חישוב ההוצאות של התובע.

גג. דיון:

סח. מנין ימי העבודה באתר: לא ראיתי מקום לסטות מהדרך בה קבע ביה"ד קמא את מנין ימי העבודה. אמנם מדובר בהערכה, אך בהערכה מבוססת. בשולי הדברים, ולמעלה מן הצורך, עיינתי במנין הימים המופיע בדו"ח א' - על פניו שגה אינג' א' במנין הימים, וסכימת מס' הפועלים מעלה כי היו 357 ימי עבודה של פועלים רגילים, ולא 343 כפי שצויין בדו"ח (יתכן שההבדל בחישוב נובע מהטעות בתאריך 20/06, בו נרשם כי הגיעו לאתר 41 פועלים, מספר שאינו מתקבל על הדעת כשלעצמו, ובפרט שמדובר ביום שישי: בחשבונו של אינג' א' לא הובא המספר בחשבון כלל, בחשבוני נספר כ 14 ימים. על כל פנים, קיומן של טעויות בדו"ח זה מעמיד בסימן שאלה המהימנות המוחלטת שהנתבעת ייחסה למניין הימים שבדו"ח).

סט. נדחית גם הטענה שיש לכלול את ימי העבודה של התובע עצמו בתוך סך ימי העבודה של יתר הפועלים. להבנת ביה"ד קמא, יומני העבודה (כמו גם דוחות אינג' נ') ספרו את הפועלים שהגיעו לעבודה עבור התובע, אך לא את נוכחותו של התובע עצמו. לפיכך ראוי שימי העבודה שלו יימנו בנפרד.

ע. לצורך בדיקת הטענה על עלות הפועלים, נדרשתי לבדוק האם היתה הודאה של הנתבעת בסכומים הנ"ל. מהבדיקה עולה כי בהקלדת פרוטוקול הדיון (דיון 5, עמ' 2 בפרוטוקול שוי 5-7) נשמטו מספר משפטים חשובים. בעוד שבפרוטוקול המוקלד נכתב:

[עו"ד כ'] לפי המומחה שלנו העלות היא:

עובד זוטר - 450 ₪

עובד בכיר - 900 ₪.

למעשה נאמר כך:

[עו"ד כ':] המומחה של התובע עצמו בחו"ד מטעמו מתאר את העבודות שיש לבצע, ולגבי כל עבודה ועבודה הוא כותב כמה זמן צריך לכדי לבצע אותה לפי עובדים, עובד בכיר עובד זוטר, 5 ימים, יומים, שלושה ימים, ובסופו של יום התחשיב הוא לפי הכפלה - השעות לפי עובד בכיר 900 ש"ח אם אני לא טועה,

עובד זוטר 450 ש"ח אם אני לא טועה. אני חושב שאני לא טועה, אבל פה אני מסתייג, וכך הוא הגיע לסכום.

עא. כלומר, ב"כ הנתבעת אמנם את המספרים המיוחסים לו, אבל סייג עצמו שלוש פעמים (!) 'אם אני לא טועה'. לפיכך, קשה לראות בכך הודאה של הנתבעת על עלויות הפועלים, ולצורך חישוביו צריך היה ב"ד קמא להשתמש בנתונים אחרים.

עב. על פי דרכו של בית הדין, ובהתחשב בטענותיו של התובע והנתבעת, להבנתי יש להעריך את השכר היומי הממוצע ע"ס כ-500 ש"ח. בהכפלת ימי העבודה של פועל יומי אותם קבע בית הדין (355 ימים), נמצא שהתשלום על הוצאות הפועלים עומד ע"ס 177,500 ש"ח, דהיינו 32,500 ש"ח פחות ממה שביה"ד קמא פסק לטובת התובע (לאחר תוספת התקורה ורווח קבלני היתא אמורה להיות לכך משמעות מצטברת בסך כ-42 אש"ח, תחשיב משוקלל ומלא יובא בסוף ההחלטה).

עג. היות שסכום זה גבוה רק בכ-10% מההערכה של הנתבעת עצמה, לא ראיתי מקום להיכנס לטענות על כך שקביעת השכר צריכה להיות לפי "הפחות שבשיעורים", מעבר למוזכר לעיל בסעיף מט להחלטתי.

עד. לגבי שכרו של התובע: אף שכאמור הנתבעת לא הודתה בכך שעלות פועל יומי היא 900 ש"ח, איני מוצא עילה להתערב בהחלטת ב"ד קמא. התובע אמד את שכר עצמו ב-1400 ש"ח ליום, ובהחלט ישנו טווח מחירים רחב בשוק. לפיכך, ההחלטה להעמיד את שכרו של התובע ע"ס 900 ש"ח אינה שגויה בהכרח, גם אם אין לבסס אותה על דברי הנתבעת.

עה. לסיום עניין זה, מתבקש להוסיף דבר על המסקנה של ב"ד קמא, שהנתונים שהגיש התובע על הוצאותיו היו אמינים. להבנתי, אף שחלה שגיאה בנתוני הבסיס לחישוב, וממילא גם בתוצאת החישוב, לא התערער הבנין כולו, ולא התברר כי כל טענותיו של התובע הן מצג שווא. ובפירוש לא מדובר בניפוח חסר פרופורציה של ההוצאות כפי שמתקבל הרושם מהאופן בו הציגה זאת התובעת. לפיכך, אף שלהבנתי התובע יהיה זכאי לקבל תשלום רק לפי העקרונות שקבעתי לעיל, ולא לפי ההוצאות עליהן דיווח, איך בכך כדי לקבוע שנפלה טעות בהחלטת בית הדין שלא לבחון אחת לאחת את טענות התובע.

ג4. הוצאות חשמל, "שלום לבניין", רכב, כלי עבודה, מנהלים

עו. **חשמל:** הנתבעת טענה כי התשלום לאחיו של התובע עבור עבודות חשמל הנו מופרז ומנופח. לשם השוואה, היא קיבלה הצעת מחיר ממהנדס חשמל אחר שהציע לעשות את כל עבודות החשמל בפרוייקט תמורת 60,000 ש"ח, בעוד שהתובע ביצע עבודה חלקית בלבד.

עז. וכן, הטענה שהתובע שילם 60,000 ש"ח לאחיו מוטלת בספק, מכיון ששליש ממנה אינה אלא חוב כלפי אחיו; הוצאות ותשלומים בין בני משפחה צריכה לקבל התייחסות זהירה.

עח. **דיין:** אני דוחה את הטענות הנ"ל, לא השתכנעתי שישנה טעות על פני הפסק. ב"מסמך העקרונות" שהנתבעת צרפה לכתב ההגנה מטעמה, נאמדה עלות השלמת עבודות החשמל ב-84 אש"ח. עלות השלמת העבודות ע"י הנתבעת לאחר עזיבתו של התובע עומדת ע"ס כ-15 אש"ח (על פי טענותיה). כך שגם לפי הנתונים שהנתבעת הגישה הסכומים להם טוען התובע מתיישבים, ובבוודאי שאינם "מופרזים ומנופחים".

עט. **"השלום לבניין":** התובע הגיש חשבוניות בסך 48 אש"ח ע"ש החברה הנ"ל. הנתבעת טענה כי מדובר בחשבוניות פיקטיביות, שכן חברה זו מוכרת כספקית של חשבוניות עבור עובדים פלסטינאים שאינם מסוגלים לספק חשבוניות משלהם. לכן ביה"ד לא היה צריך להכיר בהוצאות אלו.

פ. **דיין:** התובע הכחיש שמדובר בחשבוניות פיקטיביות, ואף כתב בסיכומי התשובה מטעמו שהתשלום בוצע בהמחאות, וכי הוא יכול להזמין העתקי המחאה מהבנק. להבנתי, אמנם ביה"ד קמא יכול היה לבקש את העתקי המחאות, אך בחירתו שלא לנהוג בדרך זו אינה טעות. כפי שכתבתי לעיל, ההחלטה האסטרטגית שלא לנבור בכל אחד מעשרות או מאות הפריטים נועדה להביא לסיום בתוך זמן סביר. גם היעילות היא חלק משיקולי הצדק, ואין זה נכון לפשפש בחורים ובסדקים אחר ראיות חלוטות עד כלות הנפש.

פא. **הוצאות רכב:** חלק מהטענות נדונו לעיל. עוד טענה הנתבעת שהתובע אינו זכאי להוצאות נסיעות שאינן מחוייבות המציאות או קשורות במישרין לעבודות הבניה, ולא להוצאות פזרניות ובזבזניות. היא מסתמכת על פס"ד של אח"ג עפרה 68033 ובית שמש-69048.

פב. **דיין:** כאמור לעיל, החלטת התובע לשכור רכב שאינו הרכב המזערי ביותר היא החלטה סבירה, אף שיש לשלם מחיר גבוה יותר עבור שכירות רכבים גדולים. לכן הוצאה זו אינה מוגדרת כמופרזת או בזבזנית, אלא היא הוצאה לשם העבודה, וככזו התובע זכאי לתשלום עליה.

פג. **אציין עוד,** כי לו היה התובע ממשיך לעבוד אצל הנתבעת עד השלמת העבודה, הרי שהוא לא היה מקבל תשלום לפי הוצאות, אלא לפי הסיכום המקורי איתה. לכן, היה לו תמריץ לשמור על מסגרת הוצאות סבירה ולא בזבזנית. כאן יש לחזור לטענת "כשל השוק" שהועלתה לעיל, ולדחות אותה מאותם נימוקים שהזכרתי לעיל. ועוד, שהטענה לפיה משתלם לקבלן לנפח הוצאות ולפוצץ את העסקה במהלך תקופת העבודות אינה מסתברת, משום שגם אם היא עובדת - היא עובדת רק לטווח קצר ולא לטווח ארוך, והיא עשויה להביא לפגיעה ישירה בשמו הטוב של הקבלן.

פד. **בשולי הדברים:** בפס"ד 68033 נקבע שקבלן אינו זכאי להחזר הוצאות נסיעה של עובדים שלו שהגיעו ברכבים פרטיים. להבנתי, קביעה זו היא בהתאם למנהג המדינה, בה קבלן מביא ומחזיר את פועליו. בנדון דידן מדובר על הוצאות רכב של מנהל העבודה, שמקובל שמגיע באמצעות רכב פרטי, וכן בהוצאות על רכב עבודה. פס"ד 69048 מזכיר שתי תשובות: 1. תשובת תרומת הדשן סי' שכג, שם מבואר שנהוג לשלם על הוצאות בנוסף על שכ"ט המוסכם, הדיון של תה"ד הוא האם במקרה של קציצת שכ"ט גבוה מהמקובל יש לומר שיהדמים מודיעים

שההוצאות כלולות בשכר המוסכם. 2. תשובת חוות יאיר סי' קנד בעניין דומה, אלא ששם המנהג היה שלא לשלם הוצאות מעבר לשכ"ט המוסכם, אלא ששכ"ט שנקצץ באותה עסקה היה נמוך מהמקובל, והדיון הוא האם יש לומר שיהדמים מודיעים' שההוצאות אינן כלולות בשכר המוסכם. - ההבדל בין תשובות אלו לנדון דידן ברור, ששם היה הסכם בר תוקף שנקוב בו שכר, והשאלה הפרשנית היתה האם ההוצאות כלולות בו. בנדון דידן לא היה הסכם בר תוקף על גובה שכ"ט, ולכן יש לשלם לתובע לכל הפחות על הוצאותיו, כדין יורד ברשות.

פה. **כלי עבודה:** הנתבעת טענה כי מדובר בכלי עבודה רב פעמיים, וכיון שהם נשארים ברשות התובע אין לחייב אותה בתשלום עליהם.

פו. ע"פ ההסכם בין הצדדים, כלי עבודה מתכלים היו צריכים להיות מסופקים ע"י הנתבעת, ולכן ההוצאה שהוציא התובע עבורם אינה הוצאה שברשות עבור הנתבעת.

פז. גם אם יש לחייב את הנתבעת בתשלום עבור כלי העבודה, הרי שהיא זכאית לקבל אותם - שהרי היא משלמת עליהם - או לחלופין לקזז את שוויים מהסכום שנפסק לחובת הנתבעת.

פח. **דיון:** סך ההוצאות הנתבעות בסעיף זה עומד על כ-1700 ש"ח (הטענות הנ"ל אינן נוגעות לתביעת 5000 ש"ח על כלים מושכרים / תיקון כלים / בלאי). מתוכם, חלק על כלי עבודה מתכלים, שהנתבעת היתה צריכה לספק לתובע ע"פ ההסכמים ביניהם (גם אם מבחינה פרוצדורלית התובע צריך היה לקבל אישור לרכוש אותם ע"י הנתבעת, ולכן לעניין הוצאות אלו הוא יוגדר כ"יורד שלא ברשות" - עדיין הוא זכאי לקבל החזר הוצאות מינימלי). לגבי כלי עבודה שאינם מתכלים, שווים בשוק כמוצרי יד שניה נמוך. לכן אין מקום להתערב בהחלטת ב"ד קמא, בזוטי דברים שמשקלם זעום.

פט. **שכר מנהלים:** ביה"ד קבע שהנתבעת תשלם לתובע כ-10 ש"ח עבור שכרו של מנהל העבודה טאהה האני. בעבר, הנתבעת העלתה טענות כנגד תשלום זה, בטענה שאין לשלם לעובדים שממילא עובדים עבור התובע. ביה"ד קמא השיב על כך ש 1. לא נטען שהיו עובדים קבועים שהיו מקבלים שכר בכל מקרה. 2. מסתבר שגם עבור שכרם של לעובדים קבועים יש לשלם.

צ. **דיון:** הנתבעת העלתה טענות על הנימוק השני שבו נקט ביה"ד. כיון שדי היה בנימוק הראשון, איני רואה צורך לדון בעניין זה.

5. חיוב התובע בגין הנזקים שנגרמו לנתבעת

צא. **חיוב על ליקויים 'סבירים':** ביה"ד קמא קבע שהנתבעת זכאית לפיצוי מהתובע רק בגין ליקויים / נזקים שנגרמו בגלל אופן עבודה בלתי סביר או שהיה מנוגד להוראות המעסיק. הנתבעת טענה ששגה ביה"ד בכך, שכן לתובע ישנה אחריות לבצע עבודה תקינה, ולתקן ליקויים בעבודתו. לכן יש לפצות את הנתבעת על הנזקים שהוא גרם, ולחייב בעלות התיקון של הנזקים הללו.

צב. **דיון:** צודקת הנתבעת שבעל מקצוע שעבד וגרם נזקים 'סבירים' צריך לתקנם, כאשר הדבר נהוג. אלא שזו לא רק חובתו, אלא גם זכותו - הוא זכאי לתקן את הליקויים בעצמו,

ולמזמין אין אפשרות לכפות אותו לשלם על תיקון ליקויים אלו ע"י אחרים במקום לתקנם בעצמו. בנדון דידן הנתבעת סיימה את העסקתו של התובע ולא איפשרה לו לתקן את הליקויים בעבודתו. לפיכך, עמדתו של ביה"ד קמא שלא לחייב את הנתבע בגין ליקויים אלו - סבירה (ניתן גם היה לחייב אותו בגין 'שכר בטלה' - ההנאה שהוא נהנה מכך שהוא יכול להתבטל במקום לתקן את הליקויים בעצמו, אך ישנם מקרים בהם לא מחייבים בתשלום כזה. ראו ב"מ עז ע"א; שו"ע חו"מ שלה, א).

ג. **אחוזי הפיצוי:** הנתבעת ערערה על אחוז הפיצוי שביה"ד קמא קבע לה (40% מהנטען). לטענתה, ביה"ד שגה כי חשב שהנתבע ביצע נזקים רק בשבועיים האחרונים של עבודתו. אולם, מדבריו של אינג' נ' - שביה"ד התרשם לטובה מאמינותו - עולה שהתובע איבד עניין בעבודתו כבר מהשבוע השני של חודש יולי (ובשבועיים האחרונים איכות עבודתו התדרדרה עוד יותר).

ד. **דין:** ביה"ד נקט בתשלום בדרך של פשרה. ערכאת ערעור תתערב בשיקולים כאלו רק לעיתים רחוקות, וכאן לא המקרה שבו יש להתערב. בפרט שהסיבה שבגללה ביה"ד נקט בדרך של פשרה היא ריבוי גורמים ומשתנים, ומחלוקות עובדתיות נרחבות. גם לגופם של דברים, אף שביה"ד קמא ציין רק את השבועיים האחרונים, הלשון סובלת שפיצוי זה כולל גם את הפיצוי על יתר העבודות שנעשו שלא כשורה בתחילת הפרוייקט.

ה. **אופן החישוב של הנזקים שגרם התובע:** הנתבעת השיגה על כך שביה"ד לא זקף לטובתה בחשבונו רווח קבלני להשלמת העבודה, המחושב באחוזים, באותו אופן שפסק לטובת התובע, אלא רק את שכרם של אינג' נ' ות'. לטענתה, אחוז זה צריך לעמוד על תקורה+רווח קבלני שנזקף לטובת התובע, שהוא בסה"כ 36.3% על הוצאות הפועלים, ו-27.2% על הוצאות בעלי מלאכה.

ו. **דין:** כבר כתבתי לעיל, שלהבנתי צודקת הנתבעת בטענתה, וכי ראוי היה לזקוף לטובתה גם רווח קבלני, ולא רק את עלות שכרם של אינג' נ' ות'. ברם, איני סבור שהיא זכאית לקבל תשלום באחוזים גם עבור תקורה. משום שהתקורה שולמה לתובע רק עבור הוצאות שהוא הוציא בפועל, ולא למעלה מכך (כפי שצינתי לעיל). היות שהוצאותיה בפועל של הנתבעת כבר חושבו - אין לזכות אותה בתשלום נוסף.

ז. **חומרים לצורך תיקון הליקויים:** לטענת הנתבעת צריך היה לפצות אותה בגין עלות החומרים ששימשו לתיקון הליקויים שגרם התובע בסך 45 אש"ח. וזאת בניגוד לעמדת ביה"ד קמא, שסבר שהיא אינה זכאית לחשלום על כך, בגלל שגם אם התובע היה נשאר באתר היא היתה צריכה לממן עבורו את עלות החומרים לתיקונים, היות שרוב הליקויים היו ליקויים סבירים.

ח. **דין:** להבנתי אין הכרח כי נפלה טעות בהחלטת ביה"ד קמא. בכל פרויקט ישנם ליקויים שדורשים תיקונים, והוצאות נוספות לשם ביצועם. כך שהוצאה זו הינה למעשה הוצאה צפויה שצריך היה לקחת אותה בחשבון מראש. לגבי טענת הנתבעת כי מדובר בליקויים שאינם סבירים - לא מצאתי ראייה חותכת שתצדיק התערבות בקביעת ביה"ד קמא בעניין זה.

צט. **חישוב עלויות צפויות לפי החוזה עם הקבלן הראשון:** לטענת הנתבעת צריך היה לחשב את העלות הצפויה לפי ההסכם עם הקבלן הראשון. ביה"ד קמא קבע שיש לחשב את ההוצאות לפי ההסכם עם התובע, מתוך הנחה שמחיר זה משקף היטב את עלות העבודה שנתרה, אך התעלם מטענת הנתבעת שהיא הסכימה להתחייב למחיר גבוה בהרבה בגלל נסיבות ייחודיות שהיו בעת המו"מ עם התובע. וכן, ראוי היה להחשיב את עלות הבדק בעלויות הצפויות ולא להחריג אותו.

ק. **דיון:** לא מצאתי מקום להתערב בהחלטת ביה"ד קמא שהבסיס לחישוב צריך להיות לפי ההסכם עם התובע, ולא לפי ההסכם עם הקבלן הראשון. טענה זו לא הוכחה. יתר על כן, לא מסתבר שהנתבעת הסכימה לשלם לתובע תוספת של למעלה מ-30%, שהם יותר מ-380 אש"ח (!) עבור השלמת הפרוייקט רק בגלל הנסיבות שתיארה.

בעניין הכללת עלויות הבדק בתחשיב ההפסדים: בתחשיב שבפסה"ד י"ז חשוון תשע"ח נקט ביה"ד קמא בשיטת הנתבעת עצמה, והכליל את עלויות הבדק בכלל ההוצאות הריאליות ("שווי אחריות בדק לפי 5% מהעלות המקורית כפי שטענה הנתבעת – 244 אש"ח, גם כאן אנו מקבלים את טענת הנתבעת"), כך שלא ברור מהו הערעור.

6. תחשיב:

קא. כפי שצינינו לעיל, להבנתי חלו מספר שגיאות בהחלטת ביה"ד קמא, ויש לערוך תחשיב מתוקן לתחשיב של ביה"ד קמא:

1. עלויות צפויות: 1.18 מש"ח * 110% = 1.3 מש"ח.

2. עלויות בפועל: **תשלום לתובע**:

תשלום לתובע בגין פועלים: 355 ימי עבודה * 500 = 177,500 ש"ח. סכום זה מהווה כ-85% ממה שביה"ד קמא פסק לטובת הנתבע בגין תשלום לפועלים (כ-210 אש"ח).

חלוקה לפועלים ולקבלני משנה לצורך חישוב רווח קבלני (כמפורט בנספח א' להחלטה זו), לפני תוספת תקורה ורווח קבלני: פועלים - 122,967 ש"ח; בעלי מלאכה - 172,598 ש"ח.

אחוז תקורה: 12.5%.

הסכומים לאחר תוספת תקורה ורווח קבלני: פועלים - 20% - 166,005 ש"ח; בעלי מלאכה - 12% - 217,473 ש"ח. **סה"כ תשלום לתובע**: 383,478 ש"ח.

3. **עלות עבודות והשלמת עבודה:**

עבודות שנעשו - 591 אש"ח; טרם בוצעו - 43 אש"ח.

מתוך הנחה שהנתבעת ביצעה את רוב העבודות באמצעות קבלני משנה, הרי שהיא זכאית לרווח קבלני בסך 12%. לפיכך הנתבעת זכאית לתשלום של 76

אש"ח רווח קבלני על השלמת העבודה (76=12%*634), ובסה"כ 710 אש"ח על כל ההשלמה. תשלום זה כולל את התשלום לאינג'ני ולאריל ת'.
אחריות בדק: 244 אש"ח.

4. **סך כל העלויות:** $383,478 + 710,000 + 244,000 = 1,337,478$ ש"ח.
עלות זו גבוהה מהעלות שהעריך מומחה ביה"ד בכ-37 אש"ח, ולכן, בדרכו של בי"ד קמא יש לחייב את התובעים בכ-40% מסכום זה, ובסה"כ 15,000 ש"ח.
יש לציין שסכום זה נמוך מהסכום שנקבע לתשלום בפסק דינו של בי"ד קמא, כי בגלל הקטנת התשלום לתובע – קטנו גם הוצאות הנתבעת והחריגה מהתקציב המצופה.

בקיזוז הסכום שהנתבעת חייבת לתובע $368,478 = 383,478 - 15,000$ ש"ח.
5. **לפיכך על הנתבעת לשלם לתובע 368,478 ש"ח + מע"מ.**
כיוון שהתובע כבר קיבל 180 אש"ח + מע"מ, הרי שהחוב עומד על 188,478 ש"ח + מע"מ.

6. בנוסף, על הנתבעת לשלם לתובע 1000 ₪ עבור הוצאות משפט.

ד. סוף דבר

קב. רובם ככולם של סעיפי בקשת רשות הערעור נדחו. בשלושה עניינים מצאתי שיש לתקן את פסק הדין של בי"ד קמא: בנושא קביעת השכר היומי של פועל (סעיפים ע-עב בהחלטתי), בנושא תשלום רווח קבלני לנתבעת (סעיפים נ-נא, צו בהחלטתי), ובנושא תחשיב אחוזי התקורה (סעיפים נטס). על פי חשבוני, יש לכך השפעה מצטברת של כ-40 אש"ח לעומת פסק הדין של בי"ד קמא.

קג. על פי סדרי הדין של הרשת יש להעביר את ההחלטה בערעור לעיונם של שני אב"דים נוספים מהרשת.

קד. יחד עם זאת, אם יודיע התובע כי הוא מקבל את התחשיב שהצעתי ואינו משיג עליו, הרי שהחלטה זו תתקבל כמות שהיא ולא תעבור לעיונם של אבד"ים נוספים. אם יקבל התובע את חשבוני, תשלם לו הנתבעת 188,478 ש"ח + מע"מ.

ה. החלטות

1. דינה של בקשת רשות הערעור להתקבל.
2. על התובע להודיע בתוך 14 יום, עד כה באדר תשע"ח 26/03/18, אם הוא מעוניין בהעברת הערעור לבדיקה נוספת של שני אבד"ים, או שהוא מקבל את מסקנותי.
3. באם הערעור יועבר לבדיקת שני אבד"ים נוספים, אזי, כסעד זמני, הנתבעת תעביר לתובע 160,000 ₪ תוך 30 יום מהמועד הנקוב על ההחלטה. יתר פסק דינו של בי"ד יעוכב עד החלטה אחרת.

4. אם התובע יודיע שהוא מקבל את מסקנותי וחשבוני, תשלם לו הנתבעת ₪ 180,487 + מע"מ + 1000 ₪ להוצאות משפט, ויתר הערעור יידחה.
5. ההחלטה ניתנה ביום יא' באדר תשע"ח, 26 בפב' 2018.
בזאת באתי על החתום

הרב יוסף גרשון כרמל, אב"ד

נספת א': חישוב הרווח הקבלני לאחר תיקון האומדן לתשלום היומי לפועל

והעמדתו ע"ס 500 ש"ח ליום לפועל

כולל רווח קבלני		כולל תקורה		תיקון תשלום לפועלים לפי 84.5%		חלוקה לפי נספח ב'		חלוקה לפי נספח א'		שם
קבלני משנה	פועלים	קבלני משנה	פועלים	קבלני משנה	פועלים	קבלני משנה	פועלים	חשמל ואינסטלציה	פועלים	
		נח		נח		נח		נח		פרוייקטים - חשמל **
נח 12,600	נח 0	נח 11,250	נח 0	נח 10,000		נח 10,000		נח 10,000		כלי עבודה
נח 0	נח 0	נח 0	נח 0							דפוס-פנקסי' יומן
נח 0	נח 0	נח 0	נח 0							עבודה **
				נח 8,452		נח		נח		צבע וקופינג **
נח 10,650	נח 0	נח 9,509	נח 0			נח 10,000		נח 10,000		ממונה בטיחות **
נח 959	נח 0	נח 856	נח 0	נח 761		נח 900		נח 900		-מנעול +כלי
נח 0	נח 0	נח 0	נח 0							עבודה **
נח 0	נח 0	נח 0	נח 0							-כלי עבודה
										צבע **
נח 15,975	נח 0	נח 14,263	נח 0	נח 12,679		נח 15,000		נח 15,000		מאורר תעשייתי
נח 0	נח 0	נח 0	נח 0							שפכטל צבע וריצוף **
נח 15,975	נח 0	נח 14,263	נח 0	נח 12,679		נח 15,000		נח 15,000		עובד זר (סיני) - 49
	נח 33,548	נח 0	נח 27,956		נח 24,850		נח 29,400		נח 29,400	יום-600 נח ליום
נח 756	נח 0	נח 675	נח 0	נח 600		נח 600		נח 600		צילום קו ביוב **
נח 1,664	נח 0	נח 1,485	נח 0	נח 1,320		נח 1,562		נח 1,562		ריצוף **
										חשמל **
נח 12,600	נח 0	נח 11,250	נח 0	נח 10,000		נח 10,000		נח 10,000		חשמל **
										חשמל (חוב)
נח 25,200	נח 0	נח 22,500	נח 0	נח 20,000		נח 20,000		נח 20,000		תקון צנור גז שבור **
										צבע וקופינג 152 **
נח 5,325	נח 0	נח 4,754	נח 0	נח 4,226		נח 5,000		נח 5,000		צבע טיח ושיפוצים-
										155 **
נח 13,845	נח 0	נח 12,362	נח 0	נח 10,988		נח 13,000		נח 13,000		אינסטלציה-1551 **
										אינסטלציה-1563 **
נח 18,900	נח 0	נח 16,875	נח 0	נח 15,000		נח 15,000		נח 15,000		
נח 22,680	נח 0	נח	נח 0	נח		נח		נח		

עמוד 18 מתוך 20

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים P.O.B 8178 Jerusalem 91080 Main Office:

טל' 02-5371485 Tel פקס 02-5379626 Fax www.eretzhemdah.org bitdin@eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

בבית הדין לערעורים

החלטה בבקשת רשות ערעור

75003

		20,250		18,000		18,000		18,000			
				8,452		ש		ש			צבע**
10,650	0	9,509	0			10,000		10,000			עבודות צבע**
		ש		ש		ש		ש			
19,170	0	17,116	0	15,214		18,000		18,000			עבודות צבע. **354
5,325	0	4,754	0	4,226		5,000		5,000			כלי עבודה 1098
0	0	0	0								פועל של הקבלן - 5 יום
0	1,712	0	1,426		1,268	ש	1,500	ש	1,500		עובד-ל'-חודש יוני- (התלוש על 50% מהשכר-5541**
	ש		ש		8,790	ש	ש	ש	10,400		עובד-ל'-חודש יוני- (התלוש על 50% מהשכר-3000**
0	11,867	0	9,889		5,460	ש	6,460	ש	6,460		מנהל עבודה-ט' - חודש יוני**
	ש		ש		634	ש	750	ש	750		עובד- מ'-חודש יוני**
0	7,371	0	6,143			ש	ש	ש	ש		עובד-א' -6 ימי עבודה*600
0	856	0	713			ש	ש	ש	ש		עובד-ל' -חודש יולי**
0	5,228	0	4,357		3,873	ש	4,582	ש	4,582		מנהל עבודה-ט' - חודש יולי**
	ש		ש		3,043	ש	3,600	ש	3,600		מנהל עבודה-ט' - חודש יולי**
0	4,108	0	3,423			ש	ש	ש	ש		מנהל עבודה-ט' - חודש יולי**
0	10,093	0	8,411		7,476	ש	8,845	ש	8,845		מנהל עבודה-ט' - חודש יולי**
	ש		ש		5,172	ש	5,172	ש	5,172		מנהל עבודה-ט' - חודש יולי**
0	6,982	0	5,819			ש	ש	ש	ש		מנהל עבודה-ט' - חודש יולי**
	ש		ש		1293	ש	1293	ש	1293		מנהל עבודה-ט' - חודש יולי**
0	1,746	0	1,455			ש	ש	ש	ש		מנהל עבודה-ט' - חודש יולי**
	ש		ש		4,057	ש	4,800	ש	4,800		מנהל עבודה-ט' - חודש יולי**
0	5,477	0	4,564			ש	ש	ש	ש		מנהל עבודה-ט' - חודש יולי**
	ש		ש		20,708	ש	24,500	ש	24,500		מנהל עבודה-ט' - חודש יולי**
0	27,956	0	23,297			ש	ש	ש	ש		מנהל עבודה-ט' - חודש יולי**
	ש		ש			ש	ש	ש	ש		מנהל עבודה-ט' - חודש יולי**
0	0	0	0			ש	ש	ש	ש		מנהל עבודה-ט' - חודש יולי**
	ש		ש			ש	ש	ש	ש		מנהל עבודה-ט' - חודש יולי**
0	0	0	0			ש	ש	ש	ש		מנהל עבודה-ט' - חודש יולי**
	ש		ש			ש	ש	ש	ש		מנהל עבודה-ט' - חודש יולי**
0	4,793	0	3,994		3,550	ש	4,200	ש	4,200		מנהל עבודה-ט' - חודש יולי**
	ש		ש			ש	ש	ש	ש		מנהל עבודה-ט' - חודש יולי**
0	8,672	0	7,227		6,424	ש	7,600	ש	7,600		מנהל עבודה-ט' - חודש יולי**
	ש		ש			ש	ש	ש	ש		מנהל עבודה-ט' - חודש יולי**

עמוד 19 מתוך 20

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים Main Office: 2 Brurya St. P.O.B 8178 Jerusalem 91080

טל' 02-5371485 Tel פקס 02-5379626 Fax www.eretzhemdah.org bitdin@eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois

בבית הדין לערעורים

החלטה בבקשת רשות ערעור

75003

0 ₪	5,591 ₪	0 ₪	4,659 ₪	4,142 ₪	4,900 ₪	4,900 ₪	4,900 ₪	עובד-נ' - חודש יוני**	
0 ₪	5,705 ₪	0 ₪	4,754 ₪	4,226 ₪	5,000 ₪	5,000 ₪	5,000 ₪	עובד-ח' - חודש יולי**	
0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	הוצאות משרדיות ימי עבודה תובע-כפועל-בריצוף +תיקוני פנלים+טיח-20 ימי עבודה *1400**	
0 ₪	24,300 ₪	0 ₪	20,250 ₪	18,000 ₪	18,000 ₪	18,000 ₪	18,000 ₪	ניהול פרוייקט מ-29/5	
0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	10/8=55 ימים*2000 שקל ליום הוצאות רכב עבודה (טנדר)- מלווה אתר (55 ימי עבודה) (55*400)	
0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	0 ₪	השכרת כלים+תיקון כלים+הערכת בלאי סה"כ	
217,473 ₪	166,005 ₪	194,173 ₪	138,338 ₪	172,598 ₪	122,967 ₪	187,062 ₪	139,709 ₪	93,600 ₪	209,999 ₪
כולל רווח קבלני בסך 12%-ו-20%		כולל תקורה 12.5%		תיקון תשלום לפועלים לפי 84.5%		חלוקה לפי נספח ב' של פס"ד 2		חלוקה לפי נספח א' של פס"ד 2	

עמוד 20 מתוך 20

משרד ראשי: רח' ברוריה 2, ת.ד. 8178 ירושלים 91080 P.O.B 8178 Brurya St. Main Office:

טל' 02-5371485 Tel פקס 02-5379626 Fax www.eretzhemdah.org beitdin@eretzhemdah.org ע"ר מס' 580120780

Founders: The Bellows Family, Chicago, Illinois